

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻ Ս.ԳՈՐԿՈՒ ԱՆՎԱՆ N 5 ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Ընտանիքի հոգեբանություն, կոնֆլիկտներ

Մասնակից՝ Լիաննա Զաքարյան

Դպրոց՝ Բաղրամյանի միջնակարգ դպրոց

Վերապատրաստող՝ Աննա Ստեփանյան

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....	2
Գլուխ 1. Ընտանիքը որպես բարձրագույն արժեք.....	4
1. 1 Ընտանիքի դերը երեխայի արժեհամակարգի ձևավորման գործում....	4
1. 2 Ընտանեկան միջավայրը որպես հոգեբանական գործոն.....	5
1. 3 Ընտանեկան կոնֆլիկտների բացասական ազդեցությունը երեխայի աշխարհընկալման մեջ.....	7
Գլուխ 2. Ընտանիք - դպրոց «դաշինք»	11
2. 1 Ընտանիք - դպրոց կապի ամրապնդման կարևորությունը	11
2. 2 «Ծնող – ուսուցիչ» ճիշտ փոխհարաբերությունների ստեղծում.....	13
Եզրակացություն.....	16
Օգտագործված գրականության ցանկ	18

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ընտանիքը բոլոր ժամանակներում եղել է հասարակության արժեքային համակարգի կրողը, չնայած նրան, որ պատմամշակութային յուրաքանչյուր ժամանակաշրջան իր կնիքն է դրել ընտանեկան արժեքների, սովորույթների և ավանդույթների ձևավորման և հասարակության կողմից դրանց ընկալման վրա: Այն հանդիսանում է սոցիալ մշակութային այն միջավայրը, որտեղ երեխան ստանում է առաջին պատկերացումները ընտանեկան արժեքների, սովորույթների և ավանդույթների մասին:

Վստահություն և երկչոտություն, հանգստություն և անհանգստություն, ջերմություն ի տարբերություն օտարության և սառնության. այս բոլոր հատկությունները ձեռք են բերվում ընտանիքում: Դրանք դրսևորվում ու ամրագրվում են երեխայի մեջ դպրոց մտնելուց դեռ շատ առաջ և տևական ազդեցություն են թողնում նրա զարգացման վրա: Ընտանեկան կրթությունը ծնողների և ընտանիքի այլ անդամների կողմից երեխաների վրա ազդեցության գործընթացների ընդհանուր անվանումն է՝ ցանկալի արդյունքների հասնելու համար:

Երեխայի համար ընտանիքը և՛ բնակավայր է, և՛ կրթական միջավայր: Ընտանիքի ազդեցությունը, հատկապես երեխայի կյանքի սկզբնական շրջանում, զգալիորեն գերազանցում է այլ կրթական ազդեցություններին: Որքան լավ է ընտանիքը և որքան լավ է այն ազդում դաստիարակության վրա, այնքան բարձր են անհատի ֆիզիկական, բարոյական, աշխատանքային դաստիարակության արդյունքները: Հազվադեպ բացառություններով, ընտանիքի դերը անհատականության ձևավորման գործում որոշվում է կախվածությամբ՝ ինչպիսի ընտանիք, այդպիսի մարդ:

Աշխատանքի արդիականությունը կայանում է նրանում, որ այն կենտրոնանում է երեխայի կրթության մեջ դպրոցի և ընտանիքի փոխգործակցության խնդրի լուծման վրա: Հաջողակ ծնողը՝ լինի դա մայր, թե հայր, պետք է ըմբռնումով մոտենա ուսումնական գործընթացին, իմանա մանկավարժական գիտության հիմնական

սկզբունքները: Ծնողները պետք է ձգտեն տեղյակ լինել երեխայի դաստիարակության և նրա անհատականության զարգացման մասնագետների գործնական և տեսական հետազոտություններին: Ընտանիքում է, որ երեխան ստանում է առաջին կյանքի փորձը, անում է առաջին դիտարկումները և սովորում, թե ինչպես վարվել տարբեր իրավիճակներում: Շատ կարևոր է, որ այն, ինչ մենք սովորեցնում ենք երեխային, հիմնված լինի կոնկրետ օրինակների վրա, որպեսզի նա տեսնի, որ մեծահասակների մոտ տեսությունը չի շեղվում պրակտիկայից: աշխատանքի նպատակը՝ դիտարկել, կրթության մեջ ընտանիքի և դպրոցի փոխգործակցության մեթոդներն ու ձևերը: Հետազոտության առարկան դպրոցականների կրթությունն է: Ավելին հետազոտության առարկան ընտանեկան կրթության մեթոդներն ու միջոցներն են, ընտանիքի և դպրոցի փոխգործակցության մեթոդները:

Առաջադրանքներ. ուսումնասիրել այս խնդրի տեսական հիմքերը, բացահայտել ընտանեկան դաստիարակության հիմունքները, կրթության մեթոդները, ձևերն ու բովանդակությունը, ուսումնասիրել ընտանիքի և դպրոցի միջև փոխգործակցության հոգեբանական և մանկավարժական հիմքեր և դիտարկել մանկավարժական աջակցությունը կրթության մեջ:

ԳԼՈՒԽ 1. ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԱՐԺԵՔ

1. 1 Ընտանիքի դերը երեխայի արժեհամակարգի ձևավորման գործում

Ժամանակակից հասարակության պայմաններում ընտանեկան արժեքները կորցրել են իրենց իմաստը, ավանդույթները և սովորույթները վերափոխվել են՝ կարևորություն տալով օտարամոծություններին, ուստի անհրաժեշտություն է առաջանում անդրադառնալ այս հիմնախնդրին: Յուրաքանչյուր ընտանիք ինքն է ստեղծում իր ընտանեկան սովորույթներն ու ավանդույթները, հաշվի առնելով իր ընտանեկան մթնոլորտը, ընտանիքի անդամների բնավորություններն ու նախասիրությունները:

Արժեքային համակարգի, սովորույթների, ավանդույթների և դաստիարակության առանձնահատկությունների ուսումնասիրությամբ զբաղվել են դեռևս հնագույն ժամանակներից, սակայն, այս խնդրի ուսումնասիրությունը չի կորցրել իր կարևորությունն ու արդիականությունը, քանի որ ժամանակակից հասարակության մեջ ընտանիքի արժեքային կողմնորոշումները, սովորույթները և ավանդույթները նկատելի փոփոխությունների են ենթարկվել , ինչն էլ իր հերթին հսկայական ազդեցություն է ունենում երեխաների դաստիարակության գործընթացի վրա :

Ընտանեկան դաստիարակության մշակույթն ունի ոչ միայն պահպանող, այլև զարգացնող բնույթ: Եթե նախնադարում աճող սերնդին դաստիարակում էին զուտ ցեղային ծեսերի նկատմամբ հավատարմություն պահպանելու տաբուներով, ապա այսօր անհրաժեշտություն է դարձել, օրինակ երեխաների մեջ դաստիարակել թվայնացված իրականությունից օգտվելու առողջ վարքագիծ: Ուստի անհրաժեշտ է վեր հանել այն ընտանեկան արժեքների, սովորույթների ու ավանդույթների բնորոշ գծերը, որոնք դրականորեն ազդում են երեխաների դաստիարակության գործընթացի վրա:

Ընտանիքը յուրաքանչյուր հասարակության հիմքն է: Բարոյական, անձնական և սոցիալական առաջին արժեքները տանը սովորում են այն ուսմունքների միջոցով, որոնք ծնողները փոխանցում են իրենց երեխաներին, և որոնք իրենց հերթին ուսուցանում էին տատն ու պապը, քույրերը, եղբայրները, քեռիները և այլ հարազատներ կամ հարազատներ: Ընտանեկան արժեքներն ամրապնդում են միության, հարգանքի և վստահության կապերը: Միմյանց մասին հոգ տանելը, տարեցներին հարգելը, տնային գործերի հետ համագործակցությունը, բարի և ազնիվ լինելը մարդկանց ստիպում է որպես լավ քաղաքացի հանդես գալ յուրաքանչյուր սոցիալական խմբում, որի մաս են կազմում:

Ընդհանուր առմամբ, հասկանալի է, որ ընտանեկան արժեքները բոլոր նրանք են, ովքեր հասարակության համար ընդունելի են համարվում: Այնուամենայնիվ, որոշ դեպքերում և տարբեր պատճառներով կան ընտանիքներ, որոնց արժեքները բացասական կամ վատ օրինակներ են:

Կարևոր է, որ ընտանիքները ունենան հստակ սահմանված արժեքներ, որոնց վրա հիմնված են, քանի որ, իր հերթին, դրանք կփոխանցվեն իրենց հետնորդներին: Հետևողական արժեքներ ունենալը ընտանիքի կերտման, նրա միասնության և իր բոլոր անդամների շրջանում վստահության մի մասն է:¹

1. 2 Ընտանեկան միջավայրը որպես հոգեբանական գործոն

Ընտանիքը և հատկապես երեխան մեր հասարակության մեջ մշտապես դիտվել են որպես բարձրագույն արժեք: Սակայն ՀՀ-ում ընթացող ճգնաժամային երևույթները չէին կարող իրենց ազդեցությունը չթողնել նաև սոցիալական այս ինստիտուտի վրա. աղքատությունը, գործազրկությունը, արտագաղթը, ժողովրդագրական բացասական փոփոխությունները, արտագնա աշխատանքի մեկնելու հետևանքով առաջացած կիսատ ընտանիքները, արժեքային անումիայով պայմանավորված՝ բարոյական մի շարք նորմերի անտեսումը հանգեցրին հասարակության մի մասի, հատկապես երիտասարդների շրջանում ընտանիքի ինստիտուտի արժեզրկման: Պատահական չէ, որ ներկայումս նկատվում է ամուսնալուծությունների աճի միտում: ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության տվյալների համաձայն՝ 2003-2016 թթ. ժամանակահատվածում ամուսնալուծությունների թիվը ՀՀ-ում աճել է գրեթե 2 անգամ. 2003 թ. 1000 բնակչի հաշվով ամուսնալուծությունների գործակիցը եղել է 0.6, իսկ 2016 թ.՝ 1.2: Ընդ որում, ամուսնալուծությունների ամենամեծ մասնաբաժինը ընկնում է ամուսնությանը հաջորդող 1-9 տարիներին (2016 թ. ամուսնալուծությունների 26.1 %-ը գրանցվել է ընտանիքի ձևավորումից 1-4 տարի, իսկ 21.5 %-ը՝ 5-9 տարի հետո:

Բնական է, որ ամուսնալուծությունները պետք է հանգեցնեն կիսատ ընտանիքների առաջացմանը, որտեղ, ցավոք, ամենից շատ տուժողը երեխան է: Շատ քիչ դեպքերում է, որ ամուսնալուծությունից հետո նախկին ամուսինները, ինչպես նաև նրանց ծնողները կարողանում են պահպանել լավ հարաբերություններ,

¹ <https://hy.warbletoncouncil.org/valores-familiares-1850>

Ժամանակ առ ժամանակ հանդիպել միմյանց, քննարկել ընդհանուր խնդիրները և ամենակարևորը՝ երեխայի համար ապահովել ծնողների՝ միջանձնային խնդիրներից զերծ ջերմ հարաբերություններ: Առավել հաճախ երեխան պարզապես դառնում է նրանց էսասիրական մղումների գոհը, վերածվում միմյանց ցավ պատճառելու, նախկին ամուսնու կամ կնոջ (առանձին դեպքերում՝ հարսի կամ փեսայի) նկատմամբ իշխանության հասնելու «խաղաթղթի»:

Կիսատ ընտանիքներում դաստիարակվող երեխաների շարքին են դասվում նաև նրանք, ում ծնողները՝ մայրը կամ հայրը, մեկնել են արտագնա աշխատանքի, կամ ովքեր դաստիարակվում են այրիացած կամ միայնակ ծնողի կողմից: Առանձին փորձագիտական գնահատականների համաձայն՝ ՀՀ-ում միայն 2014 թ. 125 000 կին ունեցել են միայնակ մոր կարգավիճակ, և այդ թիվը գնալով աճում է:

Բազմաթիվ կրիմինալոգիական ուսումնասիրություններ վկայում են, որ հանցավոր կամ շեղվող վարքագիծ դրսևորած անչափահասների շրջանում, ի համեմատ նման վարքագիծ չդրսևորած նրանց հասակակիցների, ավելի հաճախ են հանդիպում կիսատ ընտանիքներում ապրողները:

Կարծում եմ, ավելի ճիշտ կլինի շեշտադրում կատարել ոչ թե ընտանիքի կիսատ կամ լրիվ, այլ դրա բարեկեցիկ լինելու, երեխայի հետ հուզական ջերմ հարաբերություններ ունենալու, նրան աջակցելու, հարմարավետություն ու երջանկություն ապահովելու վրա:

Առանձին ուշադրության են արժանի ընտանեկան հսկողությանը վերաբերող հիմնախնդիրները: Ծնողական հսկողությունը պետք է դիտարկել երեք կերպ, այն է՝

1. երեխան ծնողներին տեղեկացնում է, թե ովքեր են ընկերները, ինչպես է անցկացնում ազատ ժամանակը, ինչի վրա է ծախսում գրպանի գումարը: Ծնողների վերահսկողության այս կտրվածքը թույլ է տալիս գնահատել նաև ծնողների հետ երեխայի հուզական կապի դրսևորման աստիճանը,

2. ծնողները տեղեկացված են, թե երեխան որտեղ, ում հետ է, ինչով է զբաղված,

3. ծնողները վերահսկում են, այսինքն՝ ստուգում են, թե երեխան որքանով է պատրաստվում դասերին, ինչ ֆիլմեր է նայում կամ գրքեր կարդում, պատվիրում են որոշակի ժամից չուշանալ, իսկ ուշանալու դեպքում՝ նախապես տեղեկացնել:²

1.3 Ընտանեկան կոնֆլիկտների բացասական ազդեցությունը երեխայի աշխարհընկալման մեջ

Դպրոցական տարիքի երեխաների մտավոր զարգացման վրա ընտանեկան կոնֆլիկտների ազդեցության խնդիրը հոգեբանության և մանկավարժության ամենահրատապ խնդիրներից է: Գրեթե բոլոր ոլորտների հոգեբաններն ու մանկավարժները ընդգծում են այն փաստը, որ երեխայի՝ որպես մարդու զարգացման, նրա աշխարհընկալման ձևավորման հիմնական և անհրաժեշտ պայմանը շրջապատող մարդիկ են, հատկապես՝ ծնողները:

Դպրոցական տարիքում ձևավորվում են ոչ միայն երեխաների հոգեկանի այն առանձնահատկությունները, որոնք որոշում են երեխայի վարքի ընդհանուր բնույթը, նրա վերաբերմունքը շրջապատող ամեն ինչի նկատմամբ, այլև նրանք, որոնք ապագայի համար «պահուստ» են ներկայացնում, օրինակ՝ ինքնագնահատականը: Այս տարիքային փուլում երեխան ձեռք է բերում անհատականության գծեր, որոնք բնորոշ են բոլոր երեխաներին, բայց նաև նրանց հոգեկանի և վարքի անհատական առանձնահատկությունները՝ թույլ տալով նրան լինել եզակի անհատականություն իր հետաքրքրություններով, ձգտումներով, կարողություններով: Մեծահասակները մեծապես որոշում են դպրոցական երեխայի մտավոր զարգացման ինքնատիպությունն ու բարդությունը՝ ձևավորելով նրան որպես անհատականություն և հոգեբանական պատրաստակամություն հետագա կյանքի համար:

Ընտանիքում հարաբերությունները հսկայական դեր են խաղում երեխայի զարգացող անհատականության զարգացման և դաստիարակության գործում: Այն, թե

---

² Աննա Մարգարյան, Ընտանիքի դերը սնչ ավստի հանցավոր կամ շեղվող վարքագծի ձևավորման գործընթացում, Երևան, 2010, էջ 58

ինչպես են մարդիկ շփվում միմյանց հետ ընտանեկան շրջապատում, ամենաուղիղ կերպով ազդում է երեխայի զարգացման վրա: Ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամ կարող է որոշակի դեր խաղալ իր մյուս անդամների հետ փոխգործակցության մեջ: Դպրոցական տարիքի երեխա մեծացնող ընտանիքը լուծում է զարգացման այս կոնկրետ փուլին բնորոշ որոշակի խնդիրներ:

Ցավոք, ամուսինների հարաբերությունները միշտ չէ, որ լավ են ստացվում: Բավականին հաճախ ընտանիքում կարող են տարբեր կոնֆլիկտներ առաջանալ: Երեխաների հոգեկան առողջության պահպանման և ընտանիքում կոնֆլիկտային հարաբերությունների արդյունքում դրա խախտումները կանխելու խնդիրը տարբեր ոլորտների մասնագետների՝ բժիշկների, ուսուցիչների, հոգեբանների ուշադրության առարկան է:³

Ընտանիքում կոնֆլիկտային հարաբերությունների մասին երեխայի ընկալումը անհատական է և կախված է նրա անհատականությունից, տվյալ իրադարձության մեջ ներգրավվածության աստիճանից, դրամատիկ իրավիճակների ընկալման և հաղթահարման նախկին փորձից: Ծնողները կարող են բախվել երեխայի հոգեկան վիճակի վրա ընտանեկան կոնֆլիկտների ազդեցության անբարենպաստ գործոնների հետ: Կոնֆլիկտային իրավիճակները, ինչպես ցանկացած տրավմատիկ իրադարձություն, կարող են բացասաբար ազդել երեխաների վրա:

Սակայն կոնֆլիկտները կարող են վերաբերվել ոչ միայն ծնողների հարաբերություններին, այլև ծնող-երեխա փոխհարաբերությանը: Պատճառը ծնողի՝ երեխայի տարիքային և հոգեբանական առանձնահատկությունները չգիտակցելն է, դաստիարակության ձևերին չտիրապետելը, երեխայի մտադրությունները չհասկանալը, նրան մշտապես փոքր և անկարող մարդ համարելը: Մի տարիքային փուլից մյուսին անցումն ուղեկցվում է ճգնաժամով, որը միշտ չէ, որ սահուն է ընթանում: Ճգնաժամը կարող է լարվածություն առաջացնել հարաբերություններում՝ հատկապես դեռահասության տարիքում: ⁴

³ Աննա Մարգարյան, Ընտանիքի դերը սնչ ախտաի հանցավոր կամ շեղվող վարքագծի ձևավորման գործընթացում, Երևան, 2010, էջ 72

⁴ Թովուզյան Ա.Օ., Հու մանխատկան դասիսարակու թյ սն հիմնսփնդիրը մանկակարծու թյ սն մեջ, Երևան 2009, էջ 297

Մեծ թվով կոնֆլիկտներ են առաջանում դեռահասության տարիքում, ինչը պայմանավորված է դեռահասների հոգեբանական, ֆիզիկական և սեռական կյանքում տեղի ունեցող փոփոխություններով: Դեռահասությունն ինքնին համարվում է ճգնաժամային տարիք, և այս տարիքային փուլում առավել կարևոր են ընտանեկան ջերմ հարաբերությունները, փոխադարձ վստահությունը, հարգանքը, փոխըմբռնումը: Այս տարիքային փուլում հաճախ է առաջանում հայր-որդի խնդիրը: Մի դեպքում դեռահասը սկսում է համեմատել իդեալական ծնողի իր պատկերացումներն իրական ծնողների հետ և տեսնում է, որ հսկայական տարբերություն կա: Մյուս դեպքում դեռահասը, որի մոտ սկսվել է ֆիզիկական բուռն զարգացման և սեռական հասունացման գործընթաց, սկսում է իրեն մեծ համարել և բոլորից պահանջել, որ իրեն վերաբերվեն ինչպես մեծի: Բոլոր դեռահասները, առանց բացառության, ունեն այդ ձգտումը: Այն ծնողները, ովքեր շարունակում են դեռահասին վերաբերվել փոքր երեխայի նման, ունենում են լուրջ խնդիրներ: Ծայրահեղ դեպքերում ծնող-երեխա լարված հարաբերությունները հանգեցնում են նյարդայնության, ընկճախտի, բռնության դրսևորումների:

Ծնող-երեխա հարաբերություններում կոնֆլիկտներ են առաջանում նաև սխալ դաստիարակության պատճառով: Ծնողը միշտ ձգտում է իր երեխային դարձնել օրինակելի, անթերի՝ կիրառելով խիստ պատժամիջոցներ, կոպիտ վարվելով, քիչ խրախուսելով, երբեմն էլ դաժան վերաբերմունք դրսևորելով: Ոչ տեղին պատիժը, ծնողի կոպտությունը, դաժանությունը երեխայի մեջ հանգեցնում են երկու ծայրահեղ դրսևորումների. առաջին դեպքում երեխան մեծանում է չարացած, ագրեսիվ, երկրորդ դեպքում՝ անվստահ, բարդույթավորված:

Ցանկացած ընտանիքում վեճերն ու կոնֆլիկտներն անխուսափելի են, ուստի յուրաքանչյուր մեծահասակ ամուսնական զույգ պետք է սթափ գիտակցի, որ պատասխանատվություն է կրում ձևավորելու և դաստիարակելու առողջ երեխա: Այդ պատճառով ընտանիքում պետք է.

1. կոնֆլիկտների թիվը հասցնել նվազագույնի

2. ընտանիքում ստեղծել խաղաղ, հանգիստ մթնոլորտ երեխայի ֆիզիկական և հոգեկան զարգացման համար,

3. բարիդրացիական հարաբերություններ հաստատել ինչպես երեխայի, այնպես էլ ընտանիքի բոլոր անդամների հետ՝ հիմնված սիրո և հարգանքի վրա:⁵

ԳԼՈՒԽ 2. ԸՆՏԱՆԻՔ - ԴՊՐՈՑ «ԴԱՇԻՆՔ»

2. 1 ընտանիք - դպրոց կապի ամրապնդման կարևորությունը

Երեխայի հետազոտման, նրա լավագույն որակների և հատկությունների բացահայտման ու զարգացման հարցերում դպրոցի և ընտանիքի փոխներգործության շարժառիթն այդ կառույցների ընդհանուր հետաքրքրություններն են: Այդպիսի փոխհարաբերությունների հիմքում միմյանց նկատմամբ վստահության, փոխադարձ հարգանքի, փոխօգնության և օժանդակության, համբերատարության սկզբունքներն են: Դրանք օգնում են ուսուցիչներին և ծնողներին՝ համատեղ ջանքերով երեխայի ինքնորոշման, ինքնակառավարման, խոչընդոտների ու դժվարությունների հաղթահարման համար անհրաժեշտ որակների ու հատկությունների ձևավորման պայմաններ ստեղծել: Երեխաներին, ծնողներին և ուսուցիչներին միավորում են ընդհանուր մտահոգություններն ու խնդիրները, որոնց լուծումներն էապես պայմանավորված են դրանց փոխներգործության և համագործակցության բնույթով: Դպրոցի և ընտանիքի համագործակցությունը նպատակաուղաց և երկարատև աշխատանք է, որն ամենից առաջ ենթադրում է ընտանիքի, երեխայի ընտանեկան դաստիարակության պայմանների ու յուրահատկությունների բազմակողմանի և համակարգված ուսումնասիրություն: Այդ երկու ինստիտուտների համագործակցությունը և փոխներգործությունը մանկավարժական գործընթացի բոլոր փուլերում պետք է կազմակերպվեն պլանավորված ու համակարգված ձևով: Ծնողները և ուսուցիչները նույն երեխաների դաստիարակներն են: Հետևաբար դաստիարակությունն արդյունավետ կլինի միայն նրանց համագործակցության պայմաններում, երբ ձևավորվեն դաստիարակության գործընթացի միասնական նպատակներ, ձգտումներ ու հայացքներ, համատեղ ուժերով մշակվեն դաստիարակչական խնդիրներն ու դրանց լուծման ուղիները:

⁵ Այլ իբջ սն Ա, Ընտանեկան դաստիարակու թջ սն առանձնահատկու թջ ու նները, 2013, էջ 26-27

Ընտանիքի հետ իրական հաղորդակցության ապահովման հիմնական բեռը ընկնում է դասղեկի ուսերին: Նա իր գործունեությունը կազմակերպում է դասարանի ծնողական հանձնաժողովի, ծնողական ժողովների, ինչպես նաև տվյալ դասարանում աշխատող ուսուցիչների միջոցով: Ընտանիքի հետ կապեր պահպանելու համար դասղեկի գործունեության մեջ է մտնում կանոնավոր անձնական այցելությունները աշակերտների տներ, նրանց կենսապայմաններ տեղում ուսումնասիրելը, ծնողների հետ համատեղ միջոցառումների համաձայնեցումն ու համակարգումը կրթական ազդեցությունը բարձրացնելու և անցանկալի արդյունքները կանխելու համար: . Կրթական գործառույթը մնում է դասղեկի ավանդական գործառույթը. շատ ընտանիքներ մանկավարժական խորհրդատվության և մասնագիտական աջակցության կարիք ունեն:

Պետք է դիտարկել ընտանեկան կրթության ամենահրատապ խնդիրները՝ ծնողների և երեխաների օտարացման հաղթահարումը, կոնֆլիկտային ու ճգնաժամային պայմանները, ընտանեկան կրթության մեջ դժվարությունների և խոչընդոտների առաջացումը և պատասխանատվությունը հասարակության և երկրի հանդեպ: Ծնողական հանդիպումների ժամանակ կարևոր է ոչ միայն տեղեկացնել ծնողներին առաջադիմության և հաճախումների արդյունքների, կարգապահության խախտման, դպրոցում հետ մնալու փաստերի մասին, այլև նրանց հետ միասին պարզել պատճառները, հետաքրքրությամբ քննարկել հաղթահարել բացասական երեւույթները, նախանշել կոնկրետ միջոցառումներ: ⁶

Անընդունելի է ծնողական ժողովը բամբասանքների վերածելը, անհնար է աշակերտին և նրա ընտանիքին ենթարկել հրապարակային զրպարտության, խստիվ արգելվում է ուսուցչին ստանձնել դատավորի դեր, կայացնել խիստ որոշումներ և պատիժներ: Հումանիստ ուսուցիչը նույնիսկ կշտամբվելու, կատեգորիկ դատողության իրավունք չունի, քանի որ հասկանում է, թե որքան բարդ ու հակասական են այն պատճառները, որոնք դպրոցականներին տանում են այս կամ այն գործողության:

---

⁶ <https://artsakhlife.wordpress.com/2016/12/06/%D5%A8%D5%B6%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%AB%D6%84-%D6%87-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81-%D5%B0%D5%A1%D5%B4%D5%A1%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%A1%D5%AF%D6%81%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%A8/>

Ծնողական ժողովներում քննարկման մշտական թեմա է ընտանիքի և դպրոցի պահանջների միասնության պահպանումը: Դրա համար վերցվում են համակարգման պլանի կոնկրետ ասպեկտներ, վերլուծվում դրանց իրականացումը և ուրվագծվում են ի հայտ եկած անհամապատասխանությունները վերացնելու ուղիները: Սուր խնդիր է մնում մատաղ սերունդների բարոյական դաստիարակությունը, որի տարբեր ասպեկտները պետք է մշտապես քննարկվեն ծնողական ժողովներում:

Վերջին տարիներին շատ դասղեկներ հրավիրել են տեղի հոգևորականներին՝ խոսելու բարոյականության մասին: Ստեղծվող «դպրոց-ընտանիք-եկեղեցի» միավորումները մեծ կրթական հնարավորություններ ունեն, և թեև դպրոցը օրինականորեն անջատված է եկեղեցուց, դժվար թե ողջամիտ լինի առարկել ծնողներին և նրանց երեխաներին օգուտ բերող հոգևոր ազդեցությանը, որը կարող է կանգնեցնել մի շարք վատ գործընթացները:

Շատ դպրոցներ սահմանում են մի կանոն՝ յուրաքանչյուր ծնող պետք է շաբաթը մեկ անգամ այցելի դպրոց: Այս ձևով դպրոցն օգնում է ծնողներին (և սովորեցնում է նրանց) համակարգված կերպով զբաղվել իրենց երեխաների դաստիարակությամբ: Բնականաբար, դասղեկի ծանրաբեռնվածությունը զգալիորեն մեծանում է, քանի որ նա ամեն օր պետք է շփվի 4-5 ծնողի հետ, իսկ օգուտները հսկայական են: Ժամանակի ընթացքում հաստատվում է այցելությունների մի տեսակ մշտական «ժամանակացույց», որը խթանիչ ազդեցություն է թողնում բոլոր դպրոցականների վրա:

2.2 «Ծնող – ուսուցիչ» ճիշտ փոխհարաբերությունների ստեղծում

Կրթության հաջողությունը մեծապես կախված է ընտանիքի և դպրոցի կրթական ազդեցության միասնությունից և հետևողականությունից: Երեխաների դաստիարակությունը ծնողների սահմանադրական պարտականությունն է: Նրանց կոչ է արվում ամեն կերպ ամրապնդել դպրոցի և ուսուցչի հեղինակությունը, երեխաներին դաստիարակել աշխատանքի նկատմամբ հարգանքի և սիրո ոգով,

պատրաստել նրանց սոցիալապես օգտակար գործունեության, կարգապահություն սովորեցնել: Բնականաբար, դպրոցը պետք է օգտագործի ընտանիքի այս օգնությունը, դպրոցը չի կարող հաշվի չառնել այն փաստը, որ ընտանիքի ազդեցությունը երեխաների զարգացման վրա մեծապես պայմանավորված է վաղ կրթության ազդեցությամբ: Շատ ուսուցիչներ և հոգեբաններ նշել են, որ մարդու անհատական զարգացման հիմքերը դրվում են վաղ մանկությունից՝ մինչև հինգ տարեկանը: Մինևույն ժամանակ, անձի հետագա ձևավորման տարիներին շարունակվում է ծնողների և ընտանիքի ազդեցությունը, ինչը նույնպես չի կարելի անտեսել դպրոցական կրթության գործընթացում: Ընտանիքի դաստիարակչական գործունեությունը մեծ ազդեցություն ունի սեփական ամրապնդման վրա. . Փաստն այն է, որ երեխաները, ինչպես գիտեք, ամրացնում են ընտանիքը, նրա մեջ բերում աշխուժության և առողջ միասնության ոգին: Սրանից հետևում է, որ որքան լավ է ընտանիքը դաստիարակում երեխաներին, այնքան ավելի լավ են վարվում երեխաները, այնքան ավելի շատ ուրախություն են պատճառում ծնողներին և օգնում պահպանել նրանց միջև առողջ հարաբերություններ, ինչն իր հերթին ուժեղացնում է նրանց կրթական ներուժը:

Ուսուցիչների և ծնողների փոխհարաբերությունների մեջ կարևորագույն դեր է խաղում փոխադարձ հարգանքը: Այնուհետև վերահսկողության ձևը դառնում է փորձի փոխանակում, խորհուրդներ և համատեղ քննարկում, մեկ լուծում, որը բավարարում է երկու կողմերին: Նման հարաբերությունների արժեքն այն է, որ նրանք և՛ ուսուցիչների, և՛ ծնողների մոտ զարգացնում են պատասխանատվության, խստապահանջության և քաղաքացիական պարտքի զգացում:

Կարևոր է նաև վստահությունը ծնողների դաստիարակչական կարողությունների հանդեպ, բարձրացնելով նրանց մանկավարժական կուլտուրայի և կրթության մակարդակը: Հոգեբանորեն ծնողները պատրաստ են աջակցել դպրոցի բոլոր պահանջներին, գործին և նախաձեռնությանը: Անգամ այն ծնողները, ովքեր չունեն մանկավարժական պատրաստվածություն և բարձր կրթություն, խորը ըմբռնումով և պատասխանատվությամբ են վերաբերվում երեխաների դաստիարակությանը:

Եվ իհարկե չափազանց կարևոր է մանկավարժական տակտը, ընտանեկան կյանքին անզգույշ միջամտության անթույլատրելիությունը. Դասուհեկը պաշտոնական անձնավորություն է, բայց իր գործունեության բնույթով նա պետք է շոշափի ընտանեկան կյանքի անձնական կողմերը: Այդպես հաճախ նա դառնում է թաքնված հարաբերությունների կամավոր կամ ակամա վկան: Լավ դասարանի ուսուցիչը ընտանիքի համար օտար չէ, օգնություն ստանալու համար ծնողները նրան վստահում են ամենաներքինը, խորհրդակցում: Ինչպիսին էլ լինի ընտանիքը, ուսուցիչը միշտ պետք է նրբանկատ, բարեհոգի լինի:

Ծնողների հետ աշխատելու գործում առաջատար դեր են խաղում աշխատանքի անհատական ձևերը: Դրանք ներառում են մանկավարժական խորհրդատվություններ: Խորհրդակցությունը հիմնված է ծնողների հարցերի պատասխանների վրա: Խորհրդակցության հոգեբանական և մանկավարժական պայմաններն են՝ ուսուցիչների հավանության վերաբերմունքը ծնողների նախաձեռնությանը, օգնություն ցուցաբերելու պատրաստակամության արտահայտումը կոնկրետ առաջարկություններ և հարցեր ունեցող ծնողներին:

Եզրակացություն

Բացահայտելով ընտանիքի և դպրոցի միջև մանկավարժական փոխազդեցության էությունը, մենք եկանք այն եզրակացության, որ այս երկու սոցիալական ինստիտուտները պետք է միասին աշխատեն՝ ձևավորելու երեխայի համակողմանիորեն զարգացած ներդաշնակ անհատականությունը: Ի տարբերություն սոցիալական հաստատությունների՝ ընտանիքն ամեն օր ազդում է երեխաների վրա, հետևաբար ունի գրեթե անսահմանափակ հնարավորություններ ձևավորելու նրանց անձնական որակները, ուստի առանց ընտանիքի օգնության դպրոցը չի կարող ապահովել բարձր կրթական արդյունքներ: Բայց միևնույն ժամանակ չպետք է մոռանալ, որ դպրոցը նպաստում է ծնողների կրթական ներուժի բացահայտմանը, ովքեր կրթության բարձր որակի համար պետք է խորհրդակցեն մանկավարժության և հոգեբանության ոլորտի մասնագետների հետ, հատկապես ավագ դպրոցական տարիներին, երբ տեղի է ունենում դեռահասների անձի ինքնորոշում և ինքնաիրացում:

Ուսուցչական անձնակազմի հնարավորությունները ծնողների հոգեբանական և մանկավարժական դաստիարակության հարցում ընդարձակ են, և դեռահասների լիարժեք անհատականության ձևավորմանը նպաստելու համար ուսումնական հաստատությունից ուսումնական գործընթացի մասնակիցները պետք է իրենց բոլոր ջանքերը գործադրեն օգնելու համար:

Հոգեբանական և մանկավարժական կրթության գործընթացը պետք է ընդգրկի երկու կողմն էլ, որպեսզի դրա մասնակիցներից յուրաքանչյուրը տեղյակ լինի, թե ինչու է դա արվում: Հաջողության ցուցանիշն այս դեպքում կլինի ուսուցչի կարողությունը՝ իր աշակերտների ծնողներին մանկավարժական մտադրությունների դաշնակիցներ դարձնելու համար:

Ընտանիքը պետք է օգնի դպրոցին, պատրաստի մեր երկրի համար կիրթ ու նախաձեռնող քաղաքացիներ: Շատ կարևոր է, որ ծնողները քաջ գիտակցեն կրթության նպատակները, որոնք հիմնված են անհատականության ձևավորման

անհրաժեշտության վրա, և ուշադրություն դարձնեն ոչ միայն երեխաների կրթական աշխատանքին, այլև ամենօրյա հոգածությունն ցուցաբերեն նրանց աշխատանքի և տեխնիկական պատրաստվածության համար: Որոշ ծնողներ իրենց հիմնական ջանքերը կենտրոնացնում են միայն երեխաների կատարողականությունը բարելավելու վրա և պատշաճ նշանակություն չեն տալիս նրանց զարգացման այլ ասպեկտներին: Կրթությունը ներառում է աշակերտների ստեղծագործական հակումների և կարողությունների զարգացում և ձևավորում: Ընտանիքի հետ կապերը պահպանելով՝ ուսուցիչները հնարավորություն ունեն խորությամբ ուսումնասիրել երեխաների հետաքրքրություններն ու հոբբիները և նպաստել նրանց զարգացմանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աննա Մարգարյան , Ընտանիքի դերը անչափահասի հանցավոր կամ շեղվող վարքագծի ձևավորման գործընթացում , Երևան, 2010
2. Թովուզյան Ա.Օ., Հումանիստական դաստիարակության հիմնախնդիրը մանկավարժության մեջ, Երևան, 2009
3. Մելիքյան Ս., Ընտանեկան դաստիարակության առանձնահատկությունները, 2013

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՑԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍԵՐ

1. <https://artsakhlife.wordpress.com/2016/12/06/%D5%A8%D5%B6%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%AB%D6%84-%D6%87-%D5%A4%D5%BA%D6%80%D5%B8%D6%81-%D5%B0%D5%A1%D5%B4%D5%A1%D5%A3%D5%B8%D6%80%D5%AE%D5%A1%D5%AF%D6%81%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6%D5%A8/>
2. <https://hy.warbletoncouncil.org/valores-familiares-1850>